

EL DIETARI DEL CIUTADÀ VALENCIÀ MIQUEL JERONI LLOPIS (S. XVI). EDICIÓ I ESTUDI.

Joaquim Martí Mestre

1. Localització i autoria

N L'ARXIU DEL REIAL COL·LEGI SEMINARI DE Corpus Christi de València (ARCSCCV) es conserven, enquadernats en un mateix volum, i per aquest ordre, els dietaris del Capellà d'Alfons el Magnànim¹, les *Memòries* de Gaspar Antist² i el dietari de Jeroni Sòria³.

L'enquadernació conjunta d'aquestes tres obres probablement es remunta a la primera meitat del segle XVII, quan es trobaven a l'arxiu del convent de Predicadors de València, i es va fer per iniciativa de fra Nicolau Figueres, tal com consta en la còpia parcial del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* que es troba en la *Historia de algunas cosas más notables pertenecientes a este convento de Predicadores de Valencia* de Jaume Falcó⁴. També fra Josep Teixidor donà notícia, l'any 1767, de la unió dels dietaris del Capellà i de Jeroni Sòria⁵.

¹ Va ser editat l'any 1932 a cura de Josep Sanchis Sivera: *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, Acció Bibliogràfica Valenciana, València. Vicent J. Escartí n'ha editat una selecció (IVEI, València, 1988).

² Tenim enllestida una edició d'aquestes memòries, fins ara inèdites.

³ Va ser publicat l'any 1960 per Acció Bibliogràfica Valenciana, amb un pròleg de Francisco de P. Momblanch.

⁴ «De un dietario manuscrito con letra antigua sacó sumariamente las siguientes memorias el muy reverendo padre fray Jayme Falcó. Y, teniendo yo, fray Nicolás Figueres, suerte de alcanzar el dicho dietario, le hize enquadernar de nuevo con dos quadernos del mismo argumento de dos diferentes autores, y le puse en la una de las dos rextas de la librería» (Biblioteca Universitària de València, ms. 204). Cf. Francesc Almarche: *Historiografa valenciana*, València, 1919, ps. 67-68, i Francisco de P. Momblanch: «Prólogo» al *Dietari de Jeroni Sòria*, València, 1960, ps. X-XI.

⁵ Josep Teixidor: *Antigüedades de Valencia*, València, 1767, I, p. 42.

Després del dietari de Jeroni Sòria, l'últim capítol del qual és datat l'any 1559, es troben algunes efemèrides recollides per Miquel Jeroni Llopis.

Francesc Almarche (op. cit., p. 98), en tractar del dietari de Sòria, es va limitar a esmentar-ne «su continuación hasta 1588», però sense aportar-ne cap dada sobre l'autor ni sobre el contingut. D'altra banda, al final de l'edició del dietari de Jeroni Sòria (1960), en una nota a peu de pàgina, els editors esmenten l'existència del dietari de Llopis: «Tot seguit comença el dietari de Llopis», però sense transcriure'l. I ací acaben totes les referències bibliogràfiques al nostre dietari. Com veiem, ben poca cosa, segurament a causa de la brevetat d'aquests papers, que quedaren totalment enfosquits per a la crítica historiogràfica davant l'extensió i notorietat dels seus dos «germans majors», els dietaris del Capellà i de Sòria.

Si consultem el manuscrit de l'ARCSCCV, veiem que en acabar el dietari de Jeroni Sòria, hi figuren les còpies de cinc cartes reials en castellà, datades els anys 1568 i 1579, i degudes almenys a dues mans diferents⁶. A continuació, en un altre quadern, relligat amb els anteriors, comença el dietari de Llopis, amb una efemèride de l'any 1573. El nom de l'autor figura explícitament al començament d'aquesta notícia: «Sia'm en memòria a mi, Miquel Jeroni Llopis», on fa ja una declaració de principis sobre els seus objectius, conservar en la seua memòria, i, de fet, també en la dels hipotètics lectors, una sèrie de fets notables, «car —com ja digué l'autor del dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim— lo que és en escrits és memòria perdurable»⁷.

En va cercarem informacions sobre el nostre autor entre la bibliografia valenciana. Les úniques notícies que n'hem pogut trobar procedeixen del que ell mateix ens va deixar escrit en el dietari, i del testament de la seua mare⁸.

Miquel Jeroni Llopis, membre de l'estament ciutadà de València, era fill de Miquel Llopis Disa, ciutadà, i de la seua esposa Joana Àngela Sòria, habitants de València. El seu pare fou procurador general del marquès de Guadalest a la vila d'Ondara, fins que va morir, el 16 de març de 1605⁹. El nostre autor, probablement, també

⁶ Probablement, són aquests documents a què fa referència F. Almarche (op. cit., p. 100) quan diu que a continuació del dietari de Sòria «sigue en el manuscrito y de letra posterior 16 folios conteniendo varias cartas reales, bandos, etc., hasta 1578». Tanmateix, almenys en l'actualitat, aquests documents només ocupen 9 pàgines, i el seu contingut i datació tampoc no coincideix plenament amb la descripció d'Almarche.

⁷ Josep Sanchis Sivera (op. cit., p. 45).

⁸ ARCSCCV, Rebedor de Joan Josep Rocafull (Ms. 15225), amb data de 13 d'octubre de 1588.

⁹ ARCSCCV, *Dietari de Jeroni Sòria*, fol. 15r.

estigué en relació amb els marquesos de Guadalest, i potser al seu servei, si tenim en compte que bona part de les seues notes dietarístiques tracten sobre els Cardona, almiralls d'Aragó, i marquesos de Guadalest des de l'any 1543, amb Sanç de Cardona¹⁰. De fet, la primera notícia que hi va ressenyar fou la mort de l'almirall d'Aragó Sanç de Cardona.

Per banda materna, molt possiblement el nostre autor era parent de Jeroni Sòria¹¹, i per això tingué accés al seu dietari, que degué llegir amb gran interès i avidesa, fins al punt que es decidí a continuar-lo. Però per a això hagué d'ocórrer abans un esdeveniment suficientment notable i traumàtic per a ell, que consideràs digne de ser conservat en la memòria dels lectors futurs, per tal que l'impulsàs definitivament a agafar la ploma i continuar les memòries de Sòria. I aquest episodi fou, com ja hem avançat, la mort i exèquies de Sanç de Cardona.

Sabem que la mare de Miquel Jeroni Llopis va morir el 17 d'octubre de 1588, la «vespra de Sent Lluc, a les ons.ores de la nit, dilluns»¹², i que havia lliurat el seu testament al notari Joan Josep Rocafull el dia 13 del mateix mes i any. En aquest testament, publicat el 20 d'octubre de 1588, Joana Àngela Sòria destinava com a sepultura del seu cos el monestir del Socors de València i n'instituïa marmessor el seu marit Miquel Llopis, el qual anomenava també hereu universal durant la seua vida, i, després de la seua mort, el seu fill Miquel Jeroni. Miquel Llopis, d'acord amb la voluntat de la finada, havia de lliurar al seu fill «cent lliures de renda cascun any, per a sos aliments, si lo dit Miquel Hieroni no volgués o per qualsevol causa no estigués en la casa y companyia del dit son pare»; i, en cas que visquessen junts, només havia de donar-li els aliments. En el testament Joana Àngela Sòria només esmenta una germana del nostre autor, Mariana Llopis, donzella.

En el dietari de Miquel J. Llopis trobem encara dues notícies més sobre ell. La primera (capítol 13) es refereix a un viatge que inicià, el 16 d'abril de 1557, a Aragó, en concret, a Cantavella i a Saragossa, on estigué fins a principis d'octubre. Encara que no ens n'aclareix el motiu, aquest devia ser prou important per obligar-lo a romandre més de cinc mesos per terres aragoneses. Recordem, en relació amb

¹⁰ Cf. G. Escolano: *Historia de Valencia*, II, València, 1878-79, ps. 600-601.

¹¹ En el seu dietari, Jeroni Sòria esmenta una Joana Àngela Sòria, filla seua, amb el mateix nom que la mare de Miquel Jeroni Llopis, casada amb Pere Munterde. Notem que el nom del nostre autor també pot ser significatiu: Miquel, com son pare, i *Jeroni*.

¹² ARCSVV, *Dietari de Jeroni Sòria*, fol. 15r.

això, la seua més que probable vinculació amb l'almirall d'Aragó. La segona notícia, de mà d'un altre autor, el cita com a conseller en afers amorosos d'un conegut seu (capítol 4).

2. Descripció i contingut

Després de les cartes que segueixen el dietari de Sòria, comença el de Llopis, en el foli següent a la darrera carta, en el verso, ja que el recto està en blanc.

Els folis es troben numerats modernament a llapis, en el recto, en el marge superior dret, però només fins el foli 8. El primer full del dietari porta el número 2, car l'1 es troba en el darrer foli de les cartes. Per raons pràctiques, per facilitar la consulta del manuscrit, conservarem en la nostra edició aquesta numeració. El dietari ocupa tretze folis, dels quals estan en blanc els següents: 4v, 8v, 9v, 11v i 13v, i alguns només tenen escrites unes poques línies.

Les dimensions dels fulls són les mateixes que les del dietari de Sòria i del Capellà, 310 mm. x 220 mm. Està tot escrit en català, tret de la carta del rei als estaments de València (cap. 2). La lletra, de la segona meitat del XVI o del XVII, és la mateixa en tota l'obra, i molt possiblement és l'original de l'autor. Només els capítols 4 i 5 són d'una mà diferent, segurament un tal Jaume Monrós, que hi figura explícitament. Aquestes breus anotacions van ser després ratllades, potser per Miquel J. Llopis. Són nombroses les correccions i ratlles al manuscrit. També hi ha bastants errors i alguns espais en blanc en dates i en algun nom propi. A tot això cal afegir l'ús d'una ortografia bastant descurada.

El dietari s'estén de 1573 a 1588, amb una densitat desigual en el nombre i en l'extensió de les efemèrides recollides. Només hi ha dos anys en blanc: 1582 i 1585. En general, l'autor respectà l'ordenació cronològica, amb només una alteració, l'any 1587, entre els capítols 26 i 27. També hi ha desordre cronològic en els dos capítols de l'any 1576, deguts a una altra mà.

Les notícies, de temàtica diversa, es centren, en general, en la ciutat de València, amb algunes breus referències a altres pobles del país, i ens proporcionen una visió fresca i directa de l'actualitat del moment. Hi trobem informacions sobre festes i divertiments de la noblesa (torneigs, estaferms, jocs de canyes, carros triomfants, bous, màscares...), al costat d'altres capítols més luctuosos, sobre morts, assassinats i acompliments de sentències judicials. Junt a aquestes efemèrides, que són les més nombroses, en trobem d'altres, com

desembarcaments i saqueigs de pirates barbarescos a les costes valencianes, riuades, processons de pregàries per la conquesta d'Anglaterra, la visita de Felip II a València l'any 1586, o una crida pública del virrei.

Alguns capítols ofereixen al lector un notable detallisme, com el núm. 25, on descriu minuciosament la indumentària dels cavallers que jugaren a canyes en presència del rei. També són interessants les notícies sobre les diversions cavalleresques, o el detallisme amb què descriu alguns crims i els corresponents càstigs. Tot plegat fa més de dordre la brevetat d'aquests papers.

A banda d'això, Miquel Jeroni Llopis va continuar l'índex alfabètic de Jeroni Sòria, i hi va afegir noves notícies, algunes de les quals amplià després en el dietari. Aquestes efemèrides, que comprenen de l'any 1568 a març de 1605, ja van ser transcrites pels editors del dietari de Jeroni Sòria, els quals les assenyalaren amb un asterisc, limitant-se a dir que «són de lletra diferent». Per això, ara no les tornarem a transcriure, però sí que volem indicar que la de l'any 1552, de la p. 7, no és del nostre autor, i la datada en l'edició el 1557, en realitat és del 1575.

3. Dues còpies del segle XVIII

Es conserven dues còpies parcials del dietari de Miquel Jeroni Llopis, fetes al segle XVIII. Ambdues inclouen sengles versions dels dietaris del Capellà d'Alfons el Magnànim i de Jeroni Sòria.

La primera (que anomenem B) es conserva actualment a la BUV (ms. 160), procedent del convent de Predicadors de València. Segons F. Almarche (op. cit., p. 66), aquesta còpia es va fer en vida del pare Teixidor, per algun deixeble seu. Al final de la versió del dietari de Sòria, que acaba a la pàgina 759, el copista escrigué: «Des de lo any 1559 cosa ninguna fins a l'any 1569". I tot seguit s'hi troben dues notícies d'aquest any, les quals no figuren en el manuscrit de l'ARCSCCV (que anomenem A), i que, per tant, deuen procedir d'una font diferent. Són aquestes:

«A XXI de mars d'este any, entrà don Joan de Ribera, fill del duch de Alcalà y marqués de Tarifa, per arquebisbe de València y patriarca de Antioquia. Féu-se solemne entrada, e entrà per lo portal de Quart.
Entrada de l'archiduc de Àustria.

A XXV de dit mes de mars dit any, entrà en València don Carlos de Àustria, archiduch de Àustria, fill del rey Ferrando, germà que hera de don Carlos de Àustria, emperador quint Ferrando, per mort

Claustre del Col·legi del Corpus Christi (1598), on es conserva el manuscrit del dietari de Miquel Jeroni Llopis.

de l'emperador fonch emperador, e après, per mort d'ell, fonch emperador lo rey de Boèmia, son fill, casat ab la germana del rey nostre señor don Felip, lo qual archicuch és germà del que huy és emperador. Fent-se-li solemne entrada. Entrà per lo portal de Quart, enmig del compte de Benavent, virrey de València, y de Christòfol Pons, jurat en cap dels cavallers en lo present any. Estigué en València tres dies».

La resta d'efemèrides es troben ja en A, encara que presenta diverses variants formals, i, de vegades, també de contingut. Tot això fa pensar que aquesta còpia potser no prové directament de A, sinó d'una altra versió. Així, en B no apareix el nom de l'autor, Miquel Jeroni Llopis, i hi figura que Joan de Cardona va ser escapat el 20 de febrer, i no el 21 de gener, i a continuació afegeix algunes informacions que no consten en A. En B falten els capítols 3, 4, 5, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 27 i 28 de A, i els 23 i 26 estan incomplets. Des del punt de vista de l'ordre, el capítol 12 de A es troba al principi en B.

D'altra banda, l'ortografia de B és molt més correcta i regular que no la de A, caracteritzada per una anarquia gràfica bastant remarcada.

El ms. 160 de la BUV conclou: «Acabóse de copiar dia 18 de julio año 1742. El original queda en el archivo de este Real Convento de Predicadores de Valencia» (p. 771).

La segona versió (C) es troba en l'Arxiu del Reial Convent de Predicadors de València (ms. 49, *Varia*), És una còpia de B, com consta al final del dietari de Llopis¹³, i com es comprova perquè cita la pàgina de la seua font, que coincideix sempre amb B. Segueix fidelment B, amb l'única excepció de situar el capítol 12 no al principi, com fa B, sinó en el lloc que cronològicament li correspon¹⁴.

4. Edició

En la nostra edició tractem de servir la màxima fidelitat possible a la llengua del manuscrit original; únicament regularitzem, d'acord amb la normativa actual, *i / j* i *c / ç*, així com els signes de puntuació

¹³ «La copia de donde se ha sacado esta se acabó de copiar el dia 18 de julio de 1742, y la presente el dia 4 de diciembre de 1799».

¹⁴ F. Almarche (op. cit., p. 67) confongué el ms. antic 29 (actual 82, *Varia variorum*), que inclou una còpia del dietari dels germans Vic i del *Libre de memòries* de la ciutat de València, però no dels nostres tres dietaris, amb el ms. antic 30 (actual 49), on, com hem comprovat personalment, es troben els dietaris del Capellà, de Sòria i de Llopis. Cf. Adolfo Robles: «Manuscritos del archivo del Real Convento de Predicadores de Valencia», *Escritos del Vedat*, XIV, 1984, ps. 374-375, 397.

i l'ús de majúscules i minúscules. Assenyalem els buits del manuscrit amb [...] i els finals de cada foli amb //, seguit del número del foli. Per facilitar-ne la consulta, en numerem els capítols, entre claudàtors.

[1] Mort de l'armirant. 1573.

Sia'm en memòria, a mi, Miquel Geroni Llopis, com dumenge de matí, a vint-y-set de agost añ 1573, morí don Sancho de Cardona, almirant de Aragó, en la siutat de València, en lo carer de Sent Esteve¹⁵. Y a vint-y-huit¹⁶ del matex lo portaren a soterrar a Sent¹⁷ Fransés, en vint-y-huit engramallats, en vint-y-huit ages. Aprés totes les paròquies, aprés portaven lo¹⁸ quos en una caja de andes, en vint òmens criats de sa casa, al muscle¹⁹. Aprés venia son fill, don Cristòfol²⁰ de Cardona²¹, engramallat²², y al²³ costat dret lo alquebisbe (sic) de València, don Juan de Ribera²⁴, y a l'esquerre²⁵, don Juan Agiló, bal.le generar (sic) de València²⁶. Aprés venia don Juan²⁷ de Cardona, germà del mort, engramallat, i al costat dret, lo bisbe de Tortosa, que poc avia que l'avien fet de Plasència²⁸. Aprés venia lo fill bastart engramallat, en dos cavallers als costats. Aprés venia don Felip de Cardona²⁹, fill de don Juan de Cardona, nebot del mort. Aprés venien los cavallers // (f. 2v)³⁰.

Aprés, a tres de setembre, feren lo nevesari en la manera segent. *Primo*, a les parets de Sent Fransés posaren vayetes negres, y damunt, peses de vellut negre en les armes de son pare y sa mare, y aprés un coredor que rodava tota la església, y en lo qu[o]redor, una barana de una biga. Y de la barana avallà unes peses de valletes fins avay (sic). Y del coredor exien un[s] trosos de fusta, y al cap com una cuberta de caps en sos siris al cap, e tot alredecor³¹ axí. Aprés, junt a l'altar,

¹⁵ Sanç de Cardona Rois de Liori, fill d'Alfons de Cardona i d'Isabel Rois de Liori. Fou primer marquès de Guadalest (1543), almirall d'Aragó i senyor de Betxí, Riba-roja i Gorga.

¹⁶ Al ms. *vintigu y huit*, amb la primera *u* ratllada.

¹⁷ Després de *sent* segueixen unes lletres ratllades.

¹⁸ A l'original segueix *cos*, ratllat.

¹⁹ La *l* es troba corregida sobre una *r* al ms.

²⁰ Al ms. *Cristonftofol*, amb *tonf* ratllat.

²¹ Cristòfol Folc de Cardona, fill de Sanç de Cardona i de Maria Colom i Toledo, filla de Cristòfol Colom. Estigué casat amb Anna Centelles, filla del comte d'Oliva Francesc de Centelles.

²² Al ms., *engramallat*, per error.

²³ Al ms. *als*, amb la *s* ratllada.

²⁴ Arquebisbe de València del 3 de desembre de 1568 fins que va morir, el 6 de gener de 1611. També fou virrei i capità general de València entre 1602 i 1604.

²⁵ Al ms., davant, *escorre*, ratllat.

²⁶ Joan Aguiló Romeu de Codinats. Felip II el nomenà governador de la Plana i, l'any 1556, batle general de València.

²⁷ La *J* es troba corregida sobre una *G*.

²⁸ Martín de Córdoba y Mendoza, dominicà. Havia estat nomenat bisbe de Tortosa el 17 de juliol de 1560. Passà a ocupar el bisbat de Plasència el 4 de juny de 1574. (Cf. *Hierarchia catholica*, 1923, III, Monasterii, ps. 178, 186, 275).

²⁹ Va heretar el títol de marquès de Guadalest, després de la mort sense successió dels seus cosins Cristòfol de Cardona i Maria de Cardona, fills de Sanç de Cardona (Cf. G. Escolano, op. cit., p. 601).

³⁰ Al principi del foli 3r figura: *1573*.

³¹ egida al ms. sobre una *r*.

enans de entrar en la capella, avia un gapitey (sic) de tela negra, en moltes ages i siris dalt. Y di[ns] estava una tomba molt alta, cuberta de un drap de vellut negre, damunt estava una corona de argent, y als peus una creu nova. No i agé sermó. Digé la misa lo canonge Rodo³², molt solemnement. 1573 // (f. 3r).

[2] Lletra enbiada del rey als³³ estaments de València. Any 1574.

A los muy reverendo, reverendos, illustre, illustres, spectables, venerables, nobles y amados los tres estamentos del reyno de Valencia.

El rey.

Muy reverendo, reverendos, illustre, illustres, nobles y amados nuestros, por haverse perdido la Goletta³⁴, como sabéys, y ser muy nessessario proveher y prevenir con todo cuydado y celeridad a los males que se esperan y se puede[n] seguir, teniendo tan cercano³⁵ al enemigo, en su armada y fuerças, scrivimos a nuestro lugartiniente e capitán general d.ese reyno³⁶ hos hable de nuestra parte de lo que del entende. Lo dezimos y encargamos que le déis crédito y hagáis lo que os dixere y encomendare, conforme a la vuestra gran fidelidad se ofrece. Y a la que de voshotros y vuestra fidelidad confiamos que en ella seremo[s] de voshotros muy servido.

Datis en Madrit, a 22 de octubre.

Yo, el rey // (f. 3v)³⁷.

[3] 1574. Sia'm en memòria³⁸ com a 15 de octubre trageren a Juan³⁹ Llàser⁴⁰, fill de la viuda na Llàsera, y a Fransés Esteve, perquè mataren un home coredor de or en una casa de la mare del dit Llàser, qu'estava al molí de Na Rovella, y.l llansaren en la sèquia del Molí, en una saca de llana. Y una fadrina, estant llavant, la trobà. Y aquell mateix dia prengeren als tres, que eren Miquel Esteve, que ja l'avien esquarterat⁴¹, y Juan⁴² Llàser, y Fransés Esteve. Y.s llevaren les orelles a la porta de la Sala, y la mà dreta davant la casa on havien fet lo mal, y.s descuarteraren⁴³ en la forquá del Mercat, any MD setanta-y-quatre. 1574.

[4] Memòria de l'any 1576, que lo señor [Sen Félix]⁴⁴ se dexà de festexar a la señora

³² Segurament, es tractarà de Jeroni Gil Roda, canonge de la Seu de València, des del 18 de febrer de 1563. a morir a aquesta ciutat el 13 d'octubre de 1599.

³³ La *s* es troba al ms. corregida sobre una *l*.

³⁴ La Goleta es va rendir, a mans dels turcs, el 25 d'agost de 1574, després d'un setge començat l'11 de juliol de 1574 (Cf. F.Braudel: *El Mediterraneo y el mundo mediterraneo en la época de Felipe II*, II, Madrid, 1976, p. 650).

³⁵ Al ms. *cercadono*, amb *do* ratllat.

³⁶ Íñigo López de Mendoza, marqués de Mondéjar, virrei de València entre 1572 i 1575.

³⁷ Al principi del foli 4r es llegeix 1574.

³⁸ Al ms., *menora*, per error.

³⁹ La *J* es troba corregida al ms. sobre una altra lletra, que sembla una *ll*.

⁴⁰ La *Ll* es troba coregida sobre una *Y*.

⁴¹ Primer va escriure *penchat*, però ho ratllà, i en l'interlineat posà *esquarterat*.

⁴² La *J* està corregida sobre una *ll*.

⁴³ La primera *a* es troba sobreescrita sobre la *u*.

⁴⁴ El cognom ha estat fortament ratllat després, i la lectura no n'és gens clara. Aquest capítol i el següent són obra d'una altra mà, potser del tal Jaume Monrós, que figura en [5]. Després han estat ratllats, tal vegada pel mateix Miquel Jeroni Llopis, que hi és expressament citat, amb més intensitat en alguns noms propis, com l'esmentat cognom, *Fuset*, *Montes* i el cognom de *Mariana*.

Mariana [...], viuda, perquè no li fia favors, li convenia dexar, perquè lo i aconsellà Miquel Jeroni Llopis, y Batiste Fuset, y Jaume Mont[e]s, y Vitòria, conpanyó de la viuda ayrada, y també Cosme⁴⁵ Xuquós.

[5] Memòria sia a mi, Jaume Monrós, soplíquí al señor Batiste Fuset que m'amostràs de contar⁴⁶ // (f. 4r).

[6] Mostra any 1575.

Mostra general feta en València, lo primer de febrer, per lo marqués de Mondéjar. Yxqueren totes les paròquies y ofisis, l'Anquisició, la Ceca⁴⁷, a les 8 hores de dematí. Y a la una hora d'en aver dinat, yxqueren més cavallers harmats en blanc, y 8 cavallers que vestí don Juan Cabañeles⁴⁸, saragües (sic) de vellut vert, casaca del matex, sombrero del matex, en plomes blanques, vermelles y verdes. Y el marqués yxqué armat en blanc en parraments de brocat. Any 1575⁴⁹.

[7] Estafermo.

Estafermo fet per don Joís (sic) de Cardona, chermà de l'almirant, la nit de la mostra, que fon lo primer de febrer, per la filla de don Galserà de Castellví⁵⁰, qu'estava al carer d[e] Sant Salvador⁵¹, señor de Carlet, y sa mare de l'Alcúdia⁵², en moltes⁵³ aches a les parets. Any⁵⁴ 1575.

[8] Goc de Cañes.

Choc⁵⁵ de cañes fet per don Lloís de Cardona, dichous de Carnestoltes, que fon a [...] de febrer, per la filla de don Galserà de Castellví, qu'estava al carrer de Sent Salvador, que ix al Temple. Any 1575.

[9] Torneu.

Torneu en lo matex carer, fet per⁵⁶ don Lloís de Cardona, dumenge de Carnestoltes. Y caygé el cadafal, y s porrogà per a el dilluns, vespra de Carnestoltes⁵⁷. *Primo*, feren un cadafal de altària de un home, de llargària 90 passes, de amplària tot lo car[rer] // (f. 5r)⁵⁸.

⁴⁵ La lectura del ms. no és gens clara.

⁴⁶ A continuació, en la línia següent, es llegeix *Suracho, Jura*, la paraula *Mirabeli*, i al costat la següent estrofa en castellà: «Que te vas Ysabela, / enorabuena, / que te vas, no lo creo, / pero enorabuena».

⁴⁷ Davant hi ha al ms. unes lletres ratllades, que semblen *la cerca*.

⁴⁸ Segueixen al ms. unes lletres ratllades, que semblen de *ras*.

⁴⁹ També en el *Libre de memòries* de la ciutat de València, II, València, 1935, ps. 901-902.

⁵⁰ Galcerà de Castellví, senyor de la baronia de Carlet, fill primogènit de Francesc de Castellví i de Jerònima Llopis. La seua filla Maria es casà amb Lluís de Cardona, i en segones noces amb Gonçal d'Íxer, baró de Xaló i Gata (Cf. Escolano, op. cit., p. 405; Martí de Viciano: *Crònica*, II, València, 1564, p. 110)

⁵¹ *Sant Salvador* al marge.

⁵² Àngela Montagut Vilanova de Ribelles, senyora de l'Alcúdia. Va morir el 16 d'agost de 1610 (Cf. J. Porcar: *Coses evengudes en la ciutat y regne de València*, I, Madrid, p. 118).

⁵³ La *l* es troba al ms. corregida sobre una altra lletra.

⁵⁴ Davant, al ms., hi ha ratllat *ay*.

⁵⁵ Segueix, ratllat, *de cam*.

⁵⁶ Segueix *lo*, ratllat.

⁵⁷ *De Carnestoltes* i *vespra de Carnestoltes*, interlineats al ms.

⁵⁸ Al principi del foli 5v figura 1575.

Fon mantenidor don Lloís de Cardona, y achudants foren don Juan⁵⁹ Chofré⁶⁰ y l'armirant. Padrins⁶¹ foren don Giner Blanes, don Gaume⁶² Ferer⁶³ y Bernat Lloís Vidal⁶⁴. Yxqueren⁶⁵ tos (sic) vestits⁶⁶ de blanc. Ysqué ell armat en blanq, en faldillas (sic) de setí carmesí brodades de or, en calses de telilla, de or los aforos y canons⁶⁷, y les coltellades de vellut carmesí, chapades de or⁶⁸. E durà den de les 8 fins⁶⁹ a les 12 de la nit. A 15 de febrer any⁷⁰ 1575.

Los que yxqueren a tornejar són los sigents: *Primo*, don Diego Pacheco⁷¹, fill del conte de Montalvan, don Pedro Roca Torella, los german[s] d'Erèdies, don Guan y don Lloís, don Pedro, fill del⁷² marqués de Mondéxar, Chulià⁷³, don Nofre Escrivà⁷⁴, don Gaume Crespi, do[n] Ximén Peres de Calatallut, Esteve⁷⁵ Ros, don Ausiàs Martí // (f. 5v)⁷⁶.

Les matexes nits, ixqué don Ximén Peres de Calatallut, en un caro trunfant, en un doser de brocat y tres escuts que pengaven del doser, y tres cavalers armats en blanc, don Ximén Peres de Caròs⁷⁷, y més aval los menestrís (sic) vestits com a dones, y el caro lo tiraven molts hòmens en capuchos en vels⁷⁸ negres a les càrers, en barets vermeis. I anaren al cadafal, y descavalcaren, y tornearen, y tornaren a cavalcar, y anaren-se'n. A 15 de febrer⁷⁹ any 1575.

[10] Mort de don Chaume Crespi.

A 5 de abril⁸⁰, darer dia de Pascua⁸¹, a les deu ores de la nit, mataren a don Gaume Crespi, fill de don Francisco Crespi, señor de Sumacàrsel, en lo carer del Portal de Valldicna, que festegava a dona Juana Ausina, filla de don Gaspar Ausina. Y li pegaren una estocada en la gola, que li tallava les venes. Y vixqué⁸² un quart⁸³, y morí sans confesió. Any 1575.

59 una g.

60 En *achudants* i *Chofré* la *ch* es troba corregida sobre una j.

61 , amb la primera s ratllada.

62 Segueix *Sentell*, però ratllat.

63 Jaume Ferrer, comanador de l'orde de Sant Jaume; el 7 d'agost de 1593 va ser nomenat governador de València. Va morir el 5 de febrer de 1621.

64 El 28 de maig de 1547, trobem un Bernat Lluís Vidal elegit jurat de València (*Llibre de memòries*, p. 857)

65 La *x* es troba corregida sobre una s.

66 Al ms. *vestitts*, amb la primera *t* de *tt* ratllada.

67 Al ms. la segona *n* es troba corregida sobre una s.

68 *Chapades de or*, interlineat al ms.

69 Al ms. *o fins*, que deu ser una errada.

70 Davant *ay*, ratllat.

71 La *h* es troba corregida sobre una altra lletra, que sembla una s.

72 Segueix *con*, ratllat.

73 La *ch* es troba corregida sobre una j.

74 Senyor d'Argeleta.

75 La segona *e* es troba interlineada al ms.

76 Al principi del foli 6r: 1575.

77 *don Ximén Peres de Caròs* interlineat al ms.

78 Al ms. *vestist*, per error.

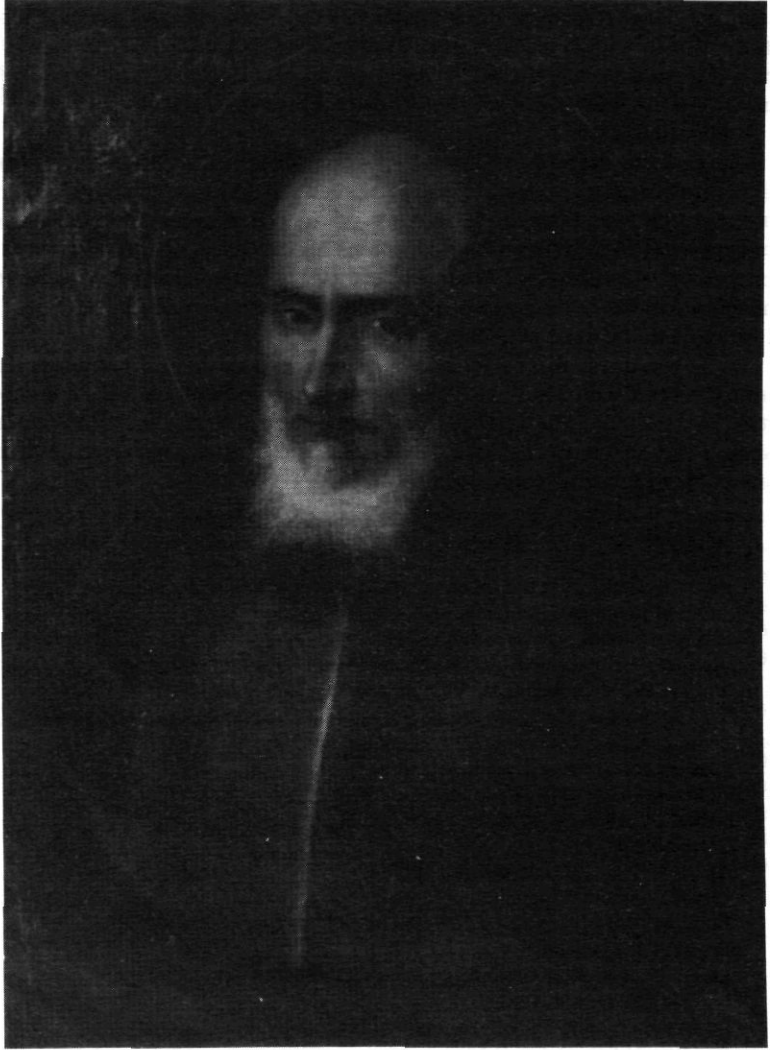
79 Al ms., per error, *most homenst*.

80 La *l* està corregida al ms. sobre una r.

81 *de febrer*, interlineat al ms.

82 Al ms., *abilr*, per error. Davant de la preposició *de* figura al ms., ratllat, *de abril*.

83 Davant de la *s* hi ha una *u* ratllada.

Sant Joan de Ribera (1532-1611), arquebisbe de València fundador del Col·legi de Corpus Christi, retratat per Ribalta.

[11] Crida feta per Vespasiano Gonsaga⁸⁴. 1576.

A sis de octubre, feren crida, feta per Vaspasiano de Gonsaga, que, tocades les güit de la nit, tocaven la campana de la queda, que ningun home anàs sins llanterna, y no portàs més de una espasa sola. Y el que trobaven al contrari, deu reals, o.l⁸⁵ portaven a la presó, encara que fos cavaller⁸⁶. Feta al sobredit mes y dies, any 1576⁸⁷ // (f. 6r)⁸⁸.

[12] A vint-i-u de giner mil ci[n]c-sens setanta-y-set, segon dia de Cuaresma, descapsaren a don Juan⁸⁹ de Cardona, fill de don Sancho de Cardona, almiran de Arragó (sic), bastart, perquè tragé una moncha del monestir de la Consepzió, y la tingé dia y mig. Li llevaren lo cap en la plasa de la Seu, a les dodse⁹⁰ ores de michorn. Morí com un san. A 21 de giner 1577⁹¹.

[13] Dichous après de les festes de Pascua, que fon a 16 de abril 1577, partí per a Cantavella. Y après, lo primer de mag, partí de Cantavella per a Saragosa. Y estigí en Saragosa vint dies. Y a vint-y-u partí per a Cantavella, y estigí fins los darers de setembre. Y torní a València los primers de octubre, any 1577 // (f. 6v)⁹².

[14] Lladriolades.

Dia de Carnestoltes, a la nit, que fon a 11 de febrer 1578, chugaren a lladriolades los cavallers per los carrers de València, cada u a on festejava. Y en lo carrer de Serans mataren un ome, que fien la festa per la filla de don Chilabert de Castellví, que avia oÿt misa aquell dia en don Chuan de Silva, a 11 de febrer 1578. La mateixa nit⁹³, anaven dos caros trunfants, en cavallers armats, que torneaven en los matexos caros. Y fia la festa don Fransisco Boil, señor de la Daya (sic), que

⁸⁴ Segueixen unes lletres ratllades, que semblen *mi*.

⁸⁵ La *α* interlineada.

⁸⁶ Vespasià Gonzaga Colonna, príncep de Sabbioneta, virrei de València entre 1575 i 1578.

⁸⁷ Davant de *o.l* al ms. hi una unes lletres ratllades, que semblen *uns*.

⁸⁸ Es tractava de la *Real crida y edicte sobre la delació de les llums après de tocada la campana de la queda, y sobre los vagabundos, y altres coses concernents lo pacífic estament de la present ciutat y dels poblats en aquella*.

⁸⁹ Repetit el número al ms., després d'una ratlla horitzontal.

⁹⁰ Al principi del foli 6v: *Ayn 157*.

⁹¹ es troba corregida sobre una *g*.

⁹² La *s* es troba ratllada al ms., i en l'interlineat hi ha *se*.

⁹³ Vegeu també el *Libre de memòries* de la ciutat (p. 905), on consta que l'execució fou el 21 de febrer, a l'edat de 30 anys, «per lo rapte de dos monjes professes». Com ja hem avançat, B presenta algunes variants: «A 20 de febrer 1577, que fonch lo primer dia de Quaresma, escapsaren a don Juan de Cardona, germà de l'almirant don Christòfol de Cardona, bastart, fill de l'almirant don Sancho de Cardona, perquè s'enportà una monja del monestir de la Concepció de València, sent virrey Vespasiano de Gonsaga y sent del Concell lo regent mossén Pasqual Català, i miser Vidal, i mossén Salzedo, y advocat fiscal mossén Monterda. Fonch zelador de la causa lo dit mossén Vidal. Y, après de aver-li denunciat la mort y posat en la anella, se admeté una suplicació que dins deu o dotze dies tornà la consulta que fes justícia y executassen la sentència.

Sentència contra lo almirant. Publicaren sentència contra lo almirant, germà del dit don Juan, perquè recollí al germà i a la monja en sa cassa; y li donà auxili y favor, per ço lo desterraren per temps de tres anys de València y la contribució. Y, si contravingués, al doble. Y la monja fonch restituhida y tornada en lo dit monestir de la Puritat y Concepció».

festechava a dona Juan[a] Ausina, senhora de Planes, qu'estava al carer de Vaydigna, a 11 de febrer any 1578⁹⁴.

[15] Don Juan Cabanelles.

Dilluns [S]ant, a vint-y-quatre de mar[ç] any 1578, a les nou ores de la nit, pegaren de puñalades en lo cap a don Juan de Cabanelles, fill de don Cheroni Cabanelles, governador de València⁹⁵, davant Sent Salvador. Y vixqué tres dies, y morí fet un sant, a 28 de mars, Dillun.Sant, any 1578 // (f. 7r)⁹⁶.

[16] Dumenge, primer de Cuaresma, que fon a güit de ma[rç]⁹⁷ dit any [1579], mantengé don Cotando Sentelles gustes reals⁹⁸. Y fon-li achudant⁹⁹ Gaspar¹⁰⁰ Vidar (sic), fill de Visent Vidal¹⁰¹. E gustaren Gaspar Pons, Blanes, don Pedro de Castellví, Fransés Artés, don Nofre Escrivà, don Gaume¹⁰² Ferer «el Galgo»¹⁰³ // (f. 7v)¹⁰⁴.

[17] Digous, a 27 de mars, pegaren una alcabusada a mosén Terés, benifesiad en la Seu, a les sis ores de la matinada, exint de casa de la senhora de l'Alcúdia, que li era factor, qu'estava al care[r] de Sent Salvado[r]. Y après que li ageren tirad, veren que no caÿa, li pegaren de puñalades, y morí tantost. Y el ome se n'anà rastrad a la plasa de don Roger, y estava un ome en un cavall, y puchà a les anque[s], y se n'anaren. Y feren moltes diligènsies per saber qui era, y no u pogeren saber, sinó que.s presomien que u avia fet¹⁰⁵ fer don Galserà de Castellví, señor de Carlet, marit de la senhora de l'Alcúdia, perquè estaven mals los dos, y estava el capellà contra sa volunta[t], a 27 de mar[ç] any 1579.

[18] Aprés¹⁰⁶, el dichous, a 3 de abril (sic), casà don Lloys de Cardona en la filla de la senhora de l'Alcúdia contra voluntad de son pare, don Galserà de Castellví, a 3 de abril dit any 1579.

[19] A 3 de agost dit any¹⁰⁷, y agé bous y cañes en lo Mercat, y gugà el duc de Nàxera, qu'era visrey de València. Y el dia après y agé bous a soles, a 3 y a 4 de agost 1579 // (f. 8r)¹⁰⁸.

[20] A dèsat de giner dit any [1580], llevaren les mans dretes a quatre òmens, perquè avien testificat fals contra Balderes, y l'avien portat a galeres. Y après

94 Al principi del foli 7r es llegeix 1578.

95 Al ms. *nixt*, pero error.

96 Després d'una ratlla horitzontal, es repeteix al ms. 1578.

97 Jeroni Cabanyelles, fill del també governador de València Jeroni Cabanyelles, mort l'any 1550.

98 Al principi del foli 7v figura: *Any 1579*.

99 Hi ha un forat al ms., que impedeix la lectura de les dues últimes lletres.

100 Membre del braç militar de València, i com a tal figura en les corts de 1585 (Cf. E.Salvador: *Cortes valencianas del reinado de Felipe II*, València, p. 159).

101 Davant *achudant* figura al ms. una *a*, que hem suprimit pel sentit del text.

102 Al ms. *don Gaspar*, però amb *don* ratllat.

103 Membre del braç reial de la ciutat de València. Va ser nomenat jurat els anys 1555, 1560, 1567 i 1580, justícia criminal el 1565, i mostassà l'any 1581 (Cf. *Libre de memòries*).

104 Al ms., davant, ratllat, *Chaume*.

105 Al ms. segueixen unes lletres ratllades il·legibles.

106 S'inicia el foli 8r amb *Any 1579* en la part superior central.

107 Segueix una lletra ratllada il·legible.

108 Segueixen dues lletres ratllades, potser *ha*.

se provà que eren estat induïts per u que.s dia Miquel Juan¹⁰⁹, canpaner de la Seu, y.l.s avia dat a cada u trenta reals castellans. Y.l.s donaren sentència de asots, y llevades les mans dretes, y tallada la llengua, y a galeres per deu anys, y desterats de la siutat y regne perpetu. A 17¹¹⁰ de giner any 1580 // (f. 9r)¹¹¹

[21] Ha diuit de setembre dit any [1581], yxqué lo riu de mare, que prengé tota la ranbla, y entrà per lo Real, y per lo Remei. Y.l.s frares se n'anaren en lo Santísim Sacrament a Pricadors. Y estigé en poc de entrar-se'n en València, ha 18 de setembre any 1581¹¹² // (f. 10r)¹¹³.

[22] A [...] de setembre any 1583, saquecharen a Ginges moros de la mar. Y cremaren la sglésia. Y après a [...] de dit mes, arastraren y descuarteraren setse moriscos de la Llosa, perquè foren consents y donaren auxili als moros de la mar¹¹⁴.

[23] A 6 de octubre dit any, dumenche a les deu ores de la nit¹¹⁵, anant l'almirant d'Aragó, don Cristòfol de Cardona, a cavall en un macho, portant a les anques a don Glaudo Grillet y a un alacayo a peu, tornant-se'n de parlar a ses cosines, filles de don Guan de Cardona, son oncle, li yxqueren tres hòmens d'a cavall y dos d'a peu, y li tiraren un pedreñal, y li pegaren en la gola, a on no digué més de «Mare de Déu, valeu-me». Y don Glaudo, que véu allò, llansà mà a l'aspasa. Y li tiraren altre pedreñal, y li pegaren en les costelles. Y vixqué dos dies, y morí a 8 de octubre dit any 1583¹¹⁶.

Sentència dada a don [Pe]dro¹¹⁷ de Castellví, fill de don Galserà de Castellví, bort¹¹⁸, señor de Carlet, y al comanador de Muntesa, Geroni¹¹⁹ Monsoriu, per la mort de l'almirant, desprivats de cavallers, y arastrat[s], y llevades les mans a on fon lo delict, y penchats, y descuarterats, y.l.s cap[s]¹²⁰ en una columna posats a on fon lo delic[te] [A...de jiner 1584]¹²¹ // (f. 10v)¹²².

[24] A [...] de setembre dit any [1584], vingueren vint-y-güit galeotes, y saltaren mil y tre-sents hòmens davant Callosa, a les güit ores del dia. Y tots los

¹⁰⁹ Primer va escriure *añy*, però després ratllà el signe sobre la *n*.

¹¹⁰ El foli 8v es troba en blanc al ms. En els folis següents ja no continua la numeració a llapis. Al principi del foli 9r, en la part central, figura *Any 1580*.

¹¹¹ La *J* es troba corregida sobre una *g*.

¹¹² Al ms. davant figura *a 16*, però ratllat.

¹¹³ El *vuelto* d'aquest foli està en blanc. En la part superior central del foli següent es llegeix: *Any 1581*.

¹¹⁴ Sobre aquesta riuada, vegeu també el *Libre de memòries* (p. 940-941), J.Teixidor: *Antigüedades de Valencia*, I, 1895, València, ps. 45-46, M.Carboneres: *Nomenclátor de las puertas, calles y plazas de Valencia*, 1873, p. 134, i F.Almeia i Vives: *Las riadas del Turia*, València, 1957, ps. 37-38.

¹¹⁵ En la part superior central del foli 10v figura 1583.

¹¹⁶ Segons J.Porcar (op. cit., p.10), el 19 d'octubre de 1583 «fue tomado [Xilxes] de los moros de la Llosa y algunos de la mar. Fueron squarterisados quinze y uno ahorcado. Todos en un dia, en Valencia».

¹¹⁷ *Dumenche a les deu ores de la nit* interlineat al ms.

¹¹⁸ Aquest doble assassinat també fou recollit al *Libre de memòries* (p. 955), on figura que tingué lloc el més de novembre, el 16 un exemplar i el 6 un altre.

¹¹⁹ Les dues lletres inicials es troben pràcticament esborrades al ms.

¹²⁰ *bort* està interlineat al ms., dalt de *señor*.

¹²¹ La síl.laba *ni* es troba interlineada al ms.

¹²² La *p* es troba corregida sobre una altra lletra, que sembla una *t*.

moriscos¹²³ y morisque[s] de Callosa i de Palop, i alguns de altres locs, se'n pasaren, al peu de mil hòmens. Y dexaren vora mar al peu de quatre-sentes cavalcadures¹²⁴ // (f. 11r)¹²⁵.

[25] A 18 de jiner [1586], dumenche, a les cuatr.ores de après michorn¹²⁶, entrà la real machesta[t] del rey don Felip, en lo sereníssim prinsep don [...] ¹²⁷ i la sereníssima prinsesa dona Júlia Clara y de Àustria, per lo portal de Serans, acompanyat de tot[s] los cavallers de València, en moltes lliurees molt costoses. Y donà volta per lo carer de Cavallers, la Boseria avall, al Mercat, a on li feren la guera¹²⁸ naval del señor don Juan de Àustria, per la Mersé, a la plasa dels Caxers, lo carer de la Mar avall. En la plasa de Pricadors li feren Tunis y la Goleta, y¹²⁹ en lo portal de Serans estava lo Peñó. Y yxqué per lo portal del Real¹³⁰.

Y al sendemà, a les dots.ore[s] de michorn, y güit dies areu a la matexa hora, y a les oracions de l'Ave Maria, desaparaven del baluart del portal de la Mar moltes peses d'artilleria, una darere altra y una machor que altra, qu.era cosa de veure. Y los carers estaven enfaronats, y y agué moltes màxqueres de dia y de nit.

Y après, dumenche a 25 del dit, ixqué a missa a la Seu, en lo sereníssim prinsep, y prinsesa, y duquesa de Vero, portuguesa, que venia señalada de les altres dames. Y féu fer al cap de l'artar (sic) un aposiento tapat en cortines, perquè no.l vesen. Y après, los dumenches qu.estigüé y festes, anà per los monestirs, al Carme, a Predicadors // (f. 12r)¹³¹. Y après, a 28 de jiner dit any, chugaren a cañes los cavaller[s] de València davant la magestat real, en lo Mercat de València. Y ixqueren mol costosos, en marlotes y capes de vellut de colors chapades d'archent. Y ans coregeren bous. Y après cada dia y avia ynvensions de màxqueres. Any 1586.

Los cavallers que.s señalaren¹³² en les lliurees foren los segents: Don Cotaldo Sentelles¹³³ donà calses de vellut groc, miches de seda, sabates blanques, ropilles de vellut negre y mànegues de setí groc, boèmios de vellut negre, y mànegues de setí groc, boèmios de vellut negre forats de setí groc. Y vestí quatre paches y dos alacayos. Son sogre, don Chiner, de vellut negre, boèmios, y calses, y tot lo demés. Don Gonsalo d'Íxer, señor de Xalón, carmesí, com don Cotaldo. Don Juan Sans y de Villaragut, señor de Olocou, calses de vellut pardo, ropilles

¹²³ La data és pràcticament il·legible, a causa del tall del foli.

¹²⁴ Al principi del foli següent, al centre: 158.

¹²⁵ Segueixen unes lletres ratllades: *guics*, sembla.

¹²⁶ El 24 de juliol de 1584, els moriscos de Callosa i d'altres llocs veïns guiaren els pirates barbarescos a atacar el castell de Callosa, encara que sense èxit. I en la retirada s'emportaren tots els moriscos de la baronia de Polop. Cf. A. Salvà Ballester: *La villa de Callosa de Ensarrià*, I, Alacant, 1960, ps. 92-93.

¹²⁷ El foli 11v en blanc. Al principi del foli 12r: 1586.

¹²⁸ es troba corregida sobre una *n* al ms.

¹²⁹ En lletra molt feble, quasi il·legible: *Aujènia Clara*.

¹³⁰ Primer va escriure *gera*, que ratllà, i en l'interlineat posà *guera*.

¹³¹ Segueix en el ms. *cha*.

¹³² Aquesta entrada de Felip II a València és minuciosament descrita al *Libre de memòries* (ps. 966-980). Segons aquest llibre, fou el 19 de gener, i anava acompanyat pel príncep Felip i per la infanta Isabel Eugènia Clara.

¹³³ Al ms., *michorm*, per error.

de setí negre guarnides de vellut pardo, boèmios de raxa guarnits de vellut pardo, gores de vellut negre en plomes, y.ls alacayos espases y dagues daurades. Pere Gostans de Soler, de blau, en los boèmios de setí negre aforats de setí blau plemsat. Don Fransisco Marrades, fill del tesorrer don Gaspar Marades¹³⁴, calses grogues¹³⁵, ropilles negres, boèmios de raxa en faxes de vellut negre, revetades de setí groc.

Y après, a 30 del dit, y agué sarau en la lloncha de València. Y dansaren moltes dames galanes. I.ls cavallers tingueren llisència de cobril-se (sic) dansant. Està el rey en un cadafal fet a grades, costat la prinseca, y el prinsep als peus // (f. 12v)¹³⁶.

[26] Dimats, a 17 de noembre [1587], fon executada sentència a un morisco granadí, perquè ans l'avien desterat de València, per saltechador de camins, a ell y a molts altres, sinó per aver-se presentat y assegurat de vida y menbres, los desterare[n], y els portaren a la tera del conte de Chincho. Y est se'n fochí, y matà sinc òmens de tornada. Y.ls posà en una cova, i.ls cremà. Y fon pres, y li¹³⁷ donaren sentència que primer l'asotaren y li llevaren les orelles, y après lo posaren en un caro, que y avia un cadafal. Y ell, despullat, lo atenallaven per la volta¹³⁸. Y li llevaren les mans, y.l pencharen, y.l descuarteraren dit dia y any 1587.

[27] Dit any, a 15 d'agos[t], dia de Nostra Señora, trageren los confrare[s] de Nostra Señora un coxinet qu.entre.ls confrares y confraseses pagaren, quina donà un collar de perles, l'altra un diamant, y altra la choya que podia, y qui deu, y qui vint, y qui deu y vint escuts, conforme la calidat y la devosió // (f. 13r)¹³⁹.

[28] A vint¹⁴⁰ de jiner, donaren y executaren sentència ha un morisco de Jiva, perquè.s trobà en la presa de Juan Limós, farsant, la vespra de Nadal pasat. Y.l posaren en una cova, y l'onpliren de pedres. Y per la misericòrdia¹⁴¹ del Señor, ixqué viu. Y trobaren en la cova molts altres. Y li daren sentència de asots. Y après atenallat, y llevades les mans y orelles, y escuarterat, sent de 18 anys. Y morí com a moro.

[29] A 25 de mag, féu lo patriarca de València don Juan de Ribera, dia de l'Asensió, profesó general de pregàries per la conquesta de Ingalatera. Y anà a Sent Fransés. Y portà davant dos milia y quatre-sentes, més que menys, donselles descalses, y deslligades, y tapades les cares en uns vels negres, cantant la lletania. Y après¹⁴², los dumenches consecotius, ne¹⁴³ féu a la Trenitat, a Nostra Señora del Socós y altres parts, en suma de set.

Y après, a [...] de juny dit any 1588, tragé lo santísim Sacrament en l'altar de la

134 Al principi del foli 12v: 1586 .

135 Al ms., *señaladenren*, amb *den* ratllat.

136 *Sentelles* interlineat al ms.

137 Segurament, Gaspar Marrades, senyor de Sallent.

138 Al ms., *grogesgues*, amb *ges* ratllat.

139 Al principi del foli 13r: 1587.

140 La *i* està corregida sobre una *o*.

141 La *l* està corregida sobre una *r*.

142 El foli 13v està en blanc. Al principi del foli següent, al centre: 1588.

143 Segueixen unes lletres ratllades, que semblen *de chiner*.

Seu. Y estigué ubert¹⁴⁴ nou dies. Y cada dia, de matí, anava una paròquia, y.n avent dinat, un monestir. Y en lo cor, agenollats, cantaven la lletania. Y en los matexos dies ixqueren les confraries, en ses vestes y tapats, en ages y deseplina, y moltes chiques tapades ves // tides (f. 14r) de blanc, en crosifisis en les mans, cantant la lletania, y cridant: «Señor ver Déu, misericòrdia!», que posaven molta devosió y teror.

Y après, acabats estos nou dies, tragué el *Lignum*¹⁴⁵ *Crusis*, y estigué altre[s] tans dies. Y anaven les paròquies y monestirs de la matexa manera, sinse les chiques, per so que, per aver-ne fet tant abús, manà el patriarca¹⁴⁶ que no anase'n.

Y après, dit any, a 17 de juliol, dumenche, a les sis ores de vesprada, entraren Nostra Señora del Pug per lo portal de Serrans, perquè aquell dia, de matí, l'avien portada del Pug, a colls de frares de dita casa y capellans, y.l patriarca darere. Y la dexaren en Sent Julià. Y d'allí, a la vesprada, ixqué¹⁴⁷ profesó chenerar (sic), y la portare[n] com a costòdia setse¹⁴⁸ capellans y quatre canonches, y.l palis lo visrell (sic), y churats, y barons, com lo dia del Corpus. Y estigué 15 dies. Y vingueren moltes profesons, axí de les paròquies y monestirs de València, com dels llocs circunveïns de una y dos llegües alrededor. Y donaren moltes presentayes.

Y lo dumenche, a 31 del dit, la trageren en profesó per lo dit portal, de la manera que la portaren. Y la portaren al monestir de la Trenitat. Y a les dos hores de la nit, la portaren molts cavallers y molta chent que l'acompañava en siris y aches, y.l patriarca darere, cantant la lletania¹⁴⁹ // (f. 14v).

144 La primera *i* es troba corregida sobre una *e*.

145 A continuació hi ha tres lletres ratllades: *ne*.

146 Segueix *fey*, ratllat.

147 Al ms., *ubrrt*, per error.

148 Al ms. *ingunum*, per error, però amb la primera *u* ratllada.

149 Al ms. *patriarcarca*, amb *al* ratllat.